

เทคนิคการบันทึกโน้ตกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะสำหรับวงแจ๊ส

Rhythm Section Writing Technique for Jazz Band

พลังพล ทรงไพบูรณ์¹
Palangpon Songpaiboon

บทคัดย่อ

ดนตรีแจ๊สเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1900 การประพันธ์และเรียบเรียงเพลงแจ๊สจำเป็นต้องอาศัยการบันทึกโน้ตเช่นเดียวกับดนตรีคลาสสิก นักดนตรีในยุคแรกและสถาบันดนตรีแจ๊สชั้นนำต่างมีส่วนสำคัญในการคิดวิธีการบันทึกโน้ตที่มีความเป็นสากล เพื่อให้ผู้เรียบเรียงสื่อสารกับนักดนตรีได้ตรงตามความหมายของบทเพลงอย่างสุนทรีย์และสามารถใช้ปฏิภาณร่วมกับการอ่านโน้ตได้อย่างอิสระ ซึ่งกลุ่มเครื่องดนตรีประกอบจังหวะถือเป็นองค์ประกอบหลักของวงดนตรีแจ๊สขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ในการสร้างลีลา ฮาร์โมนีและจังหวะ ประกอบด้วยเปียโน กีตาร์ กีตาร์เบส และกลอง ดังนั้นความเข้าใจในการบันทึกโน้ตที่ถูกต้องแบบสากลในฐานะที่เป็นผู้เรียบเรียง และการอ่านโน้ตในฐานะที่เป็นนักดนตรี ในการซ้อมรวมวง การแสดงสด และการบันทึกเสียง จึงมีความสำคัญ บทความนี้รวบรวมรูปแบบการบันทึกโน้ตจากวิชาการบันทึกโน้ต หนังสือทฤษฎีการเรียบเรียง และวิธีการบันทึกโน้ตจากนักเรียบเรียงเพลงแจ๊สที่ได้รับการยอมรับเช่น แซมมี่ เนสติกโก, มาเรีย ชไนเดอร์, แดน เฮอร์ลีย์ และริชาร์ด ซัสแมน เป็นต้น

คำสำคัญ: ดนตรีแจ๊ส; การบันทึกโน้ต; กลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ; เครื่องหมายเส้นทแยง

Abstract

Jazz music was developed since 1900. Composition and arranging required notation same as classical music. Jazz legendary and top of jazz music schools were important part to create notation system. Writing is a way to communicate a piece of music between arranger and musicians in musical aesthetics. Allowing musicians to use their own abilities to create the right feel. A rhythm section is a core group of instruments within an ensemble who provide defines of style, melody, harmonic and rhythmic reference for the rest of the band. A group comprises an electric guitar, a piano or a keyboard, a bass and drums. The ability to understand rhythm section writing and reading for rehearsal, performance and recording is essential to study. This article was gathered notation method from classes, arranging books and writing technique from jazz arrangers such as Sammy Nestico, Maria Schneider, Dan Haerle and Richard Sussman.

Keyword: Jazz; Notation; Rhythm Section; Slashes

¹อาจารย์ประจำ แขนงดนตรีแจ๊สศึกษา วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

1. บทนำ

การสื่อสารโน้ตระหว่างผู้เรียบเรียงและนักดนตรีที่เป็นสากลจำเป็นต้องเรียนรู้การบันทึกโน้ตของแต่ละกลุ่มเครื่องดนตรี สำหรับการบันทึกโน้ตกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะสำหรับวงแจ๊สนั้น ผู้เรียบเรียงต้องเข้าใจถึงสถานการณ์การแสดง (Performing) สไตล์ (Style) รวมถึงนักดนตรี เพื่อประกอบการเรียบเรียงโดยการบันทึกโน้ตแบบพื้นฐาน (Basic) หรือแบบเฉพาะเจาะจง (Specific) ปัจจัยสำคัญแรกในการบันทึกโน้ตนั้น ผู้เรียบเรียงต้องมีความเข้าใจถึงลักษณะลีลาต่างๆ เช่น สวิงบิ๊กแบนด์ (Swing Big Band) บีบอบ (Bebop) บลูส์ (Blues) ร็อก (Rock) โซล (Soul) ฟังก์ (Funk) ลาติน (Latin) หรือบอสซาโนวา (Bossanova) เป็นต้น เพื่อให้มีความเข้าใจและรู้จักเครื่องดนตรี ทำให้ทราบขอบเขตของช่วงโน้ต (Range) ที่ผู้เล่นสามารถปฏิบัติได้จริง เมื่อเข้าใจถึงองค์ประกอบเหล่านี้แล้ว ต้องสามารถบันทึกโน้ตให้นักดนตรีเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้เรียบเรียงต้องการ ซึ่งบางครั้งอาจต้องพิจารณาถึงขีดความสามารถของนักดนตรีหรือทักษะการอ่านโน้ตอีกด้วย

เด่น อยู่ประเสริฐ (สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2560) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการบันทึกลักษณะจังหวะและวิธีการเล่นรูปแบบจังหวะเหล่านั้น ได้อย่างชัดเจน ว่า

“สำหรับดนตรีแจ๊สจะเป็นการเขียนโน้ตที่ไม่ได้ให้รายละเอียดอย่างเฉพาะเจาะจง เป็นที่เข้าใจว่าผู้บรรเลงจะต้องรู้การตีความเบื้องต้น เช่น โน้ตเข้บัตหนึ่งขึ้นต้องสวิงและเล่นยาว (ถ้าเป็นจังหวะสวิง) โน้ตตัวดำต้องเล่นสั้น หลายครั้งที่นักประพันธ์เพลงหรือนักเรียบเรียงเสียงประสานจะใช้เครื่องหมายเส้นทแยงเพื่อบอกจำนวนจังหวะในห้องเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บรรเลงที่จะต้องตีความจังหวะเอาเองโดยอาศัยประสบการณ์และการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมในขณะนั้น การฟังจึงเป็นสิ่งที่จะต้องทำเป็นมาก นี่คือการแก้แค้นของดนตรีแจ๊ส ในวงที่มีขนาดใหญ่ขึ้นหรือบทเพลงที่มีความซับซ้อนนักประพันธ์เพลงแจ๊สมักจะกำหนดอัตราจังหวะเพิ่มขึ้นจากเครื่องหมายเส้นทแยงแต่ผู้บรรเลงยังต้องตีความโน้ตหรือคอร์ดบนจังหวะนั้นๆ อยู่ดี สำหรับการบันทึกโน้ตกลองในดนตรีแจ๊สนั้นผู้ประพันธ์หรือผู้เรียบเรียงมักจะไม่ได้ให้รายละเอียดว่าต้องตีอะไร ส่วนใหญ่จะบันทึกจังหวะพื้นฐานที่กลุ่มเครื่องทองเหลืองบรรเลงไว้เหนือบรรทัดห้าเส้นเพื่อให้ผู้บรรเลงเน้นจังหวะนั้นๆ ตามความเหมาะสม การบันทึกโน้ตในลักษณะนี้มักพบในวงดนตรีแจ๊สขนาดใหญ่ เป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมวงและผู้บรรเลงที่จะต้องตีความให้เหมาะสมกับบริบทนั้นๆ การรู้จักและเข้าใจวรรณกรรมดนตรีแจ๊สในลักษณะต่างๆ ผ่านการฟังจึงมีความสำคัญยิ่ง”

2. เอกลักษณะสำคัญของดนตรีแจ๊ส

ดนตรีแจ๊สมีเอกลักษณ์เฉพาะภายใต้จังหวะที่เกิดขึ้นด้วยกลองชุด เครื่องตี (Percussion) และเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ มีการเน้นจังหวะเฉพาะในดนตรีแจ๊สที่เรียกว่า จังหวะขัด (Syncopation) คือจังหวะที่มีการเน้นจังหวะเบาหรือให้ความสำคัญกับจังหวะเบามากกว่าจังหวะหนัก ทำให้ขัดความรู้สึก เป็นเทคนิคในการสร้างรสชาติให้กับเพลง (ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2552: 372) มักนำไปใช้ในการประพันธ์ทำนอง ฮาร์โมนี และจังหวะเอกลักษณ์สำคัญอีกทางหนึ่งนั้น ดนตรีแจ๊สมักตีความการเล่นโน้ตเข้บัตหนึ่งขึ้นและโน้ตเข้บัตสองขึ้นในจังหวะสวิง (Swing Feel) สำหรับโน้ตเข้บัตหนึ่งขึ้นนั้นในทางแจ๊สหมายถึงการเล่นโน้ตบนจังหวะเบาให้หลวง

(Delay) ออกไป เคลื่อนโน้ตให้อยู่ระหว่างจังหวะโน้ตเข้บัตหนึ่งชั้นปกติกับกลุ่มโน้ต 3 พยางค์เข้บัตหนึ่งชั้น ใน ส่วนของโน้ตเข้บัตสองชั้น การเล่นหน่วงเกิดขึ้นบนโน้ตลำดับที่ 2 และ 4 ของกลุ่มโน้ตเข้บัตสองชั้นสี่ตัว ทั้งนี้ การเล่นจังหวะสวิงที่มีการหน่วงมากไปใกล้กับจังหวะ 3 พยางค์นั้น เป็น รูปแบบลีลาแจ๊สในปี ค.ศ.1920-1930 ในทางตรงกันข้ามถ้าเล่นโน้ตเข้บัตหนึ่งชั้นด้วยอัตราส่วนที่เท่ากัน (Even-Eighth-Note) จะให้ความรู้สึก ของลีลาแจ๊สสมัยใหม่ (Modern Jazz) ซึ่งเริ่มในปีค.ศ.1960 -1970 (Abene and Sussman, 2012: 58) อย่างไรก็ตามก็ ตามการบรรเลงโน้ตแบบสวิงได้นั้น ขึ้นอยู่กับการตีความ การเรียนรู้ และทักษะการเล่นบทเพลงแจ๊สของผู้ เล่นแต่ละคน

3. เทคนิคการบันทึกโน้ตสำหรับกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ:

3.1 การบันทึกจังหวะพื้นฐาน (Basic Time) ได้แก่กุญแจประจำหลัก (Clef) เครื่องหมายประจำ จังหวะ (Time Signature) อัตราความเร็ว (Tempo) ลีลา (Style) และเครื่องหมายเส้นทแยง (Slashes)

ตัวอย่างที่ 1 จังหวะพื้นฐานสำหรับกีตาร์ (Guitar) และเปียโน (Piano)

♩ = 120 Swing

Am⁷

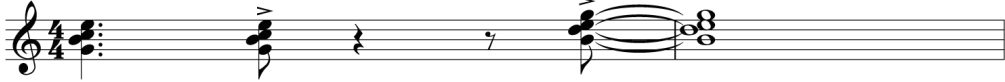
ที่มา: ผู้เขียน

จากตัวอย่างที่ 1 เป็นรูปแบบการบันทึกโน้ตจังหวะพื้นฐานสำหรับเครื่องดนตรีในกุญแจซอล (Treble Clef) หรือกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ทำให้ผู้เล่นเครื่องคอร์ดซึ่งจะเล่นสนับสนุน (Accompany) ให้แก่ผู้เล่น เครื่องอื่นหรือผู้เล่นประกอบจังหวะ โดยการระบุลีลา อัตราความเร็ว เครื่องหมายเส้นทแยงซึ่งใช้แทนจำนวน จังหวะในหนึ่งห้องและสัญลักษณ์คอร์ดเหนือห้องตามที่อยู่เรียงต้องการ ซึ่งการบันทึกโน้ตในลักษณะนี้ ผู้ เล่นจะมีอิสระในการวางเสียงคอร์ด (Voicing) และตีความจังหวะด้วยตนเองให้เหมาะสมกับลีลานั้นๆ เช่น ตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างที่ 2 การตีความของผู้เล่นเมื่ออ่านโน้ตแบบจังหวะพื้นฐานตามตัวอย่างที่ 1

♩ = 120 Swing

Am⁷

ที่มา: ผู้เขียน

สำหรับการบันทึกโน้ตตามตัวอย่างที่ 3 ผู้เล่นเบสจะเลือกเล่นโน้ตที่เหมาะสมกับลีลาฟังก์ ตาม เครื่องหมายคอร์ดที่เขียนไว้และความเร็วจังหวะที่กำหนดให้ซึ่งผู้เรียบเรียงสามารถกำหนดเทคนิคการเล่นต่างๆ เช่น การตบสาย (Slap) หรือความรู้สึก (Feeling) เช่น 16th note feel ไว้ได้บรรทัดห้าเส้นได้

ตัวอย่างที่ 3 จังหวะพื้นฐานสำหรับเบส (Bass)

♩ = 98 Funk

E7(#9)

(slap with 16th note feel)

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 4 จังหวะพื้นฐานสำหรับกลองชุด (Drums) และเครื่องเคาะ (Percussion)

♩ = 145 Latin

(Sticks)

Fill

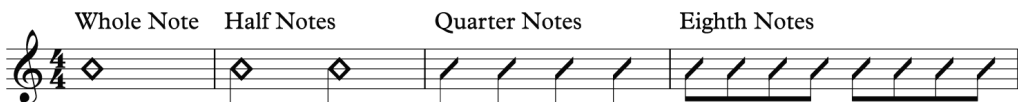

ที่มา: ผู้เขียน

การบันทึกโน้ตกลองตามตัวอย่างที่ 4 ผู้เล่นกลองเล่นในลีลาลาติน โดยใช้ไม้กลอง (Sticks) ตามที่ผู้เรียบเรียงกำหนดให้ ฉะนั้นรูปแบบ (Pattern) การเล่นในลีลาลาตินจะขึ้นอยู่กับความรู้สึก ทักษะและความสามารถของผู้เล่นเป็นหลัก สำหรับคำว่าฟิล (Fill) หมายถึงการเติมลูกเล่นของกลองหรือลูกส่งกลอง ซึ่งในตัวอย่างนี้กำหนดให้ส่งกลองในจังหวะที่ 4

3.2 การบันทึกโน้ตกำหนดจังหวะ (Stop Time Rhythms) คือการเปลี่ยนการเล่นจังหวะพื้นฐานด้วยการเล่นจังหวะตามที่ผู้เรียบเรียงกำหนดให้โดยใช้คอร์ดหรือโน้ตตามที่ระบุไว้ทำให้ทุกเครื่องเล่นไปพร้อมกัน

ตัวอย่างที่ 5 ลักษณะการบันทึกโน้ตกำหนดจังหวะ

ที่มา: ผู้เขียน

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงลักษณะเครื่องหมายกำหนดจังหวะความยาวโน้ตในค่าต่างๆ โน้ตตัวกลมและตัวขาวถูกเขียนเป็นโน้ตสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด สำหรับโน้ตตั้งแต่เซปติมหนึ่งขึ้นไปให้เขียนด้วยหัวโน้ตขีดทแยงร่วมกับก้านโน้ต (Stem) ให้ใช้หางลงเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 6 การบันทึกโน้ตกำหนดจังหวะสำหรับกลอง

♩ = 220 Fast Swing

(Sticks)

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 6 ห้องที่ 1-2 ผู้เล่นกลองเล่นจังหวะพื้นฐานสี่ลาสวิงเร็ว แต่ในห้องที่ 3 จังหวะที่ 3 ผู้เล่นจะต้องเล่นจังหวะตามโน้ตกำหนดจังหวะที่เขียนไว้ให้เท่านั้น ไม่สามารถตกแต่งจังหวะเพิ่มเติมเกินไปกว่าที่ผู้เรียบเรียงกำหนดไว้ให้ โดยผู้เล่นเป็นคนเลือกเองว่าจะเล่นด้วยกลอง เครื่องฉาบ (Cymbals) หรือผสมขึ้นอยู่กับรสนิยมของผู้เล่น สามารถใช้บันทึกลงให้เปียโน กีตาร์ และเบสได้เช่นกัน ดังตัวอย่างที่ 7

ตัวอย่างที่ 7 การบันทึกโน้ตกำหนดจังหวะสำหรับเปียโนและคีย์บอร์ด ผู้เล่นเปียโนหรือคีย์บอร์ดควรเล่นตามจังหวะในสี่ลาบอสซาโนวา

♩ = 120 Bossanova

D⁹ B7(b13) Em⁹ A⁹ A7(b9)

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 8 การบันทึกโน้ตกำหนดจังหวะสำหรับเบส

♩ = 118 R&B

A^{maj7} Bm⁷ C^{#m7} F^{#m7} Bm⁷ E7(sus4)

ที่มา: ผู้เขียน

จากตัวอย่างที่ 8 ผู้เล่นเบสเล่นในสี่ลาอาร์แอนด์บี (R&B) โดยเลือกใช้โน้ตที่สอดคล้องกับคอร์ด แต่เพิ่มการเล่นที่โน้ตกำหนดจังหวะช่วงเปลี่ยนคอร์ดโดยใช้โน้ตพื้นต้น (Root) ตามจังหวะหยุดที่ผู้เรียบเรียงกำหนดไว้

3.3 การเน้นจังหวะบนจังหวะพื้นฐานสำหรับกลอง (Kicks Over Time for Drums) คือการบันทึกโน้ตสำหรับกลองโดยให้ผู้เล่นเน้นจังหวะตามโน้ตที่ระบุเหนือบรรทัด 5 เส้น โดยเลือกใช้กลองกระเดื่อง (Kick Drum) กลองสแนร์ (Snare) หรือฉาบแล้วแต่ผู้เล่น โดยการเน้นจังหวะนี้มักสนับสนุนให้ทำนองหลัก (Melody) ของเพลงนั้นให้โดดเด่นขึ้น นิยมใช้กับบทเพลงแจ๊สวงใหญ่ ตามตัวอย่างที่ 9

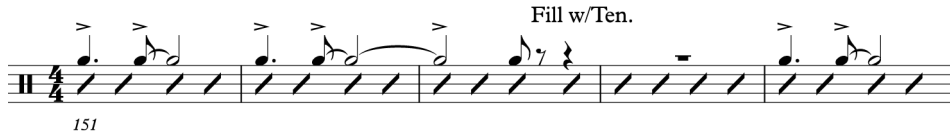
ตัวอย่างที่ 9 การใช้เครื่องหมายเน้นจังหวะบนจังหวะพื้นฐานสำหรับกลอง

♩ = 126 Swing

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 10 การระบุรายละเอียดการเล่นเพิ่มเติมจากเครื่องหมายเน้นจังหวะ ตัวอย่างนี้

Fill w/Ten. หมายถึง ให้ส่งกลองพร้อมกับเทเนอร์แซกโซโฟน

ที่มา: Maria Schneider, 1998 :158

3.4 การบันทึกโน้ตกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะแบบกำหนดโน้ต (Specific Writing for Rhythm Section) คือการบันทึกโน้ตสำหรับกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะเพื่อสื่อสารไปยังผู้เล่นได้ถูกต้องเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้จริงในกรณีที่ต้องการเจาะจงให้ผู้เล่นนั้นเล่นโน้ตที่ผู้เรียบเรียงต้องการ ดังนั้นควรทราบขีดความสามารถของเครื่องประกอบจังหวะแต่ละชนิดดังนี้

1) กีตาร์ บทบาทและหน้าที่ของกีตาร์สำหรับดนตรีแจ๊สเป็นได้ทั้ง เล่นทำนองหลัก (Lead Guitar) และสนับสนุนจังหวะ (Rhythm Guitar) ซึ่งสามารถใช้บทบาททั้งสองหรืออย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียบเรียงเพลงลีลาต่างๆ ให้น่าสนใจ

ตัวอย่างที่ 11 ตัวอย่างช่วงเสียงกีตาร์

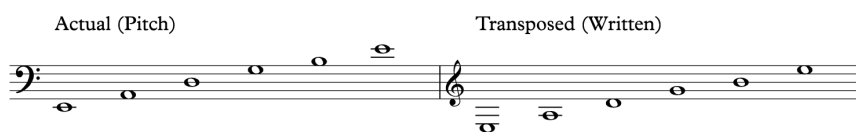

ที่มา: ผู้เขียน

จากตัวอย่างที่ 11 ช่วงเสียงของระดับเสียงจริงของกีตาร์ไฟฟ้าที่ได้ยินคือโน้ต E2-F5 ปกติแล้วเฟร็ต (Fret) ที่ 22 ของคือโน้ต D5 แต่ผู้เล่นสามารถดันสายขึ้นได้อีกหนึ่งเสียงเต็ม ซึ่งจะได้โน้ต F5 และเมื่อทำการบันทึกโน้ต ผู้เรียบเรียงต้องบันทึกโน้ตสูงขึ้นจากระดับเสียงจริงโดยทดเสียง (Transposed) ขึ้นคู่แปดนั่นคือโน้ต E3-F6 สำหรับกีตาร์โปร่ง (Acoustic Guitar) มาตรฐานจะมี 20 เฟร็ต (E2-C5)

ผู้เรียบเรียงควรรู้จักโน้ตในตำแหน่งสายเปิดของกีตาร์ ซึ่งเรียบลำดับจากโน้ตต่ำไปโน้ตสูงทั้ง 6 สายคือ E, A, D, G, B และ E โดยสายเปิดให้ลักษณะทางเสียงที่กว้างและค้างยาว (Sustain) นิยมนำโน้ตในสายเปิดมาสร้างโน้ตเสียงค้าง (Pedal note) ที่เล่นค้างไว้ หรือถูกเล่นซ้ำๆ ติดต่อกันในขณะที่แนวอื่นเล่นเสียงประสานในคอर्ड ตามตัวอย่างที่ 12

ตัวอย่างที่ 12 โน้ตสายเปิดของกีตาร์ 6 สาย บันทึกในแบบทดเสียงและเสียงจริง

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 13 การบันทึกลงโน้ตกีตาร์แบบกำหนดโน้ต

Ballad

ที่มา: ผู้เขียน

การบันทึกลงโน้ตจากตัวอย่างที่ 13 ผู้เรียบเรียงสามารถคุมลีลา จังหวะ และการวางเสียง (Voicing) ให้ผู้เล่นเล่นสอดคล้องไปกับบทเพลงได้อย่างสมบูรณ์

2) เปียโน การบันทึกลงโน้ตเปียโนแบบกำหนดโน้ตนิยมใช้ในท่อนที่ผู้เรียบเรียงต้องการนำเสนอทำนองที่มีความเฉพาะและฮาร์โมนีที่สอดคล้องไปกับทำนอง โดยกำหนดโน้ตสำหรับมือซ้ายและมือขวา โดยต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของผู้เล่นและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติจริงด้วย ผู้เรียบเรียงควรมีพื้นฐานด้านเปียโนเพื่อทราบถึงการวางเสียงประสานของมือทั้งสอง เช่นตัวอย่างที่ 14 ผู้เรียบเรียงให้อิสระในการเล่นกับผู้เล่นเปียโนในลีลาบอสซาโนวาบนคอร์ด Gm9 และห้องถัดไปกำหนดโน้ตเฉพาะที่ต้องการด้วยลักษณะการเล่นแบบคูปเปต จนถึงคอร์ด Am11 และ D7(#5,#9) ที่ผู้เรียบเรียงวางเสียงคอร์ดด้วยโน้ตสูงสุดและสะกดโน้ตในคอร์ดตามที่ตั้งใจไว้ สำหรับวงแจ๊ซที่มีเครื่องเป่าโน้ตในคอร์ดเหล่านี้มักเป็นโน้ตที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มเครื่องเป่า จึงจำเป็นต้องกำหนดโน้ตที่สอดคล้องกัน

ตัวอย่างที่ 14 การบันทึกลงโน้ตเปียโนแบบกำหนดโน้ต

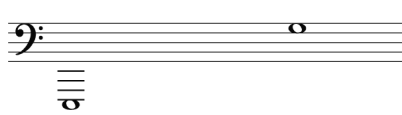
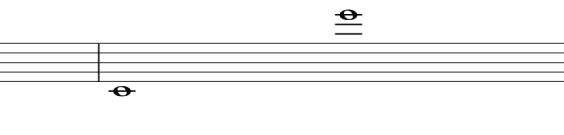
Medium Bossa ♩ = 108

ที่มา: Richard Sussman and Michael Abene, 2012: 58

3) เบส นอกจากการให้อิสระกับผู้เล่นในการเดินเบส (Walking Bass) ซึ่งสามารถใช้เครื่องหมายแวงพร้อมกำหนดคอร์ด บางครั้งผู้เรียบเรียงก็สามารถบันทึกลงโน้ตตามที่ต้องการได้เช่นกัน ดังนั้นผู้เรียบเรียงจึงควรศึกษาช่วงเสียงของเบสไฟฟ้าและดับเบิลเบสเพื่อการบันทึกลงโน้ตที่ถูกต้อง

จากตัวอย่างที่ 15 ช่วงเสียงของระดับเสียงจริง Actual (Pitch) Range ของเบสที่ได้ยินคือโน้ต E1- G3 แต่เมื่อบันทึกลงโน้ต ผู้เรียบเรียงต้องบันทึกลงขึ้นจากระดับเสียงจริง โดยทอดเสียงขึ้นคูปเปต

ตัวอย่างที่ 15 ตัวอย่างช่วงเสียงเบส

Actual (Pitch) Range	Transposed (Written) Range
	

ที่มา: ผู้เขียน

ผู้เรียบเรียงจำเป็นต้องรู้จักโน้ตสายเปิดของดับเบิลเบสและเบสไฟฟ้า ในลักษณะ 4 สาย ซึ่งประกอบด้วยโน้ต E, A, D และ G สำหรับเบส 5 สาย ประกอบด้วยโน้ต B, E, A, D และ G และ เบส 6 สาย (เบส 6 สายมักเป็นเบสไฟฟ้า) ประกอบด้วยโน้ต B, E, A, D, G และ C ตามตัวอย่างที่ 16 ซึ่งทำให้การบันทึกโน้ตสามารถปฏิบัติได้จริงและเป็นไปตามที่ผู้เรียบเรียงกำหนดไว้ดังตัวอย่างที่ 17

ตัวอย่างที่ 16 โน้ตสายเปิดของเบสแต่ละชนิด (Open Strings) บันทึกในแบบทดเสียง

4 String Bass	5 String Bass	6 String Bass
		

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 17 การบันทึกโน้ตเบสแบบกำหนดโน้ต

Swing ♩ = 200

F^{maj}7
F^m6
E^m7
E^bo7
D^m9
G⁷

ที่มา: Rayburn Wright, 1982: 13

4) กลองชุด การบันทึกโน้ตกลองแบบกำหนดโน้ต เหมาะกับบทเพลงแจ๊สฟิวชั่น (Jazz Fusion) ซึ่งผสมผสานดนตรีลีลาอื่นที่มีความซับซ้อนทางด้านจังหวะและรายละเอียดในการเล่นเฉพาะ อีกทั้งช่วยลดเวลาในการสื่อสารระหว่างผู้เรียบเรียงกับผู้เล่นกลองเช่น ลีลาฟังก์ ดิสโก้ ร็อค หรือลาติน โดยบันทึกโน้ตลงบนบรรทัดห้าเส้นตามตัวอย่างที่ 18

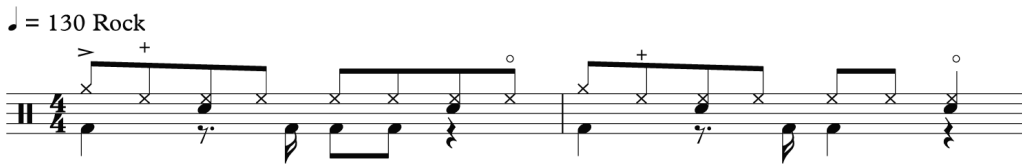
ตัวอย่างที่ 18 การบันทึกโน้ตสำหรับกลองชุด

Cymbals	Hi Hat	Open & Close Hi Hat	Toms	Snare	Kick
					
Pedal Hi Hat					

ที่มา: ผู้เขียน

จากตัวอย่างที่ 18 สามารถบันทึกโน้ตสำหรับเครื่องฉาบและไฮแฮต (Hi Hat) ด้วยหัวกากบาท (x) และก้านโน้ตชี้ขึ้น สำหรับกลองต่างๆ บันทึกด้วยหัวโน้ตตัวดำ จะเห็นว่าเครื่องฉาบให้โทนเสียงที่สูงจะถูกเขียนในแนวเสียงบนและกลองแต่ละใบถูกไล่ตามลำดับเสียงสูงมาต่ำเช่นกัน ซึ่งการบันทึกโน้ตกลองในแต่ละสถาบันการสอน อาจใช้ตำแหน่งโน้ตที่ต่างกันไปเพียงเล็กน้อย แต่สิ่งที่เหมือนกันคือหัวโน้ต

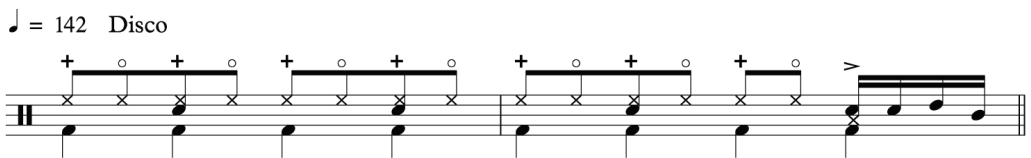
ตัวอย่างที่ 19 การบันทึกโน้ตกลองในลีลาโรคแบบกำหนดโน้ต

ที่มา: ผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 19 แสดงให้เห็นถึงจังหวะของฉาบ ไฮแฮตเล่นเปิด (o) และปิด (+) กลองสแนร์และกระเดื่อง ในการเขียนตัวหยุด (Rest) สามารถทำได้เฉพาะแนวโน้ตกระเดื่อง โดยไม่นิยมเขียนตัวหยุดในแนวไฮแฮตและสแนร์ และตัวอย่างที่ 20 เป็นการเขียนไฮแฮตเล่นปิดสลับเปิดในลีลาดิสโก้ (Disco) ซึ่งการบันทึกโน้ตแบบกำหนดโน้ต ทำให้ผู้เล่นกลองเล่นจังหวะของลีลาดิสโก้ได้ถูกต้องตามเอกลักษณ์ที่ผู้เรียบเรียงต้องการ

ตัวอย่างที่ 20 การบันทึกโน้ตกลองในลีลาดิสโก้แบบกำหนดโน้ต

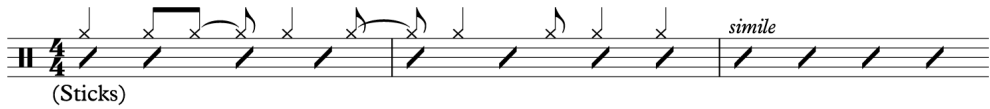
ที่มา: ผู้เขียน

3.5 การบันทึกอารมณ์ของเพลง (Feel Notation) บางครั้งการบันทึกจังหวะแบบกำหนดโน้ตนั้น อาจทำให้ผู้เล่นกลองรู้สึกขาดอิสระในการเติมแต่งรูปแบบจังหวะตามจินตนาการหรือความรู้สึกที่มีต่อบทเพลง เพราะฉะนั้นผู้เรียบเรียงสามารถใช้วิธีการกำหนดจังหวะที่เป็นเอกลักษณ์ของลีลานั้นๆ เฉพาะเจาะจงแต่เครื่องฉาบเท่านั้น และให้อิสระกับผู้เล่นได้ตกแต่งจังหวะเพิ่มเติมที่เหลือนบนกลองชุดด้วยปฏิภาณ (Improvisation) ซึ่งเรียกวิธีการบันทึกโน้ตกลองในลักษณะนี้ว่าการบันทึกอารมณ์ของเพลง

สังเกตผู้เล่นกลองจะเล่นโน้ตเฉพาะแนวฉาบที่กำกับเท่านั้น สำหรับสแนร์ กลองทอมและกระเดื่อง ผู้เล่นเลือกเล่นเองตามรสนิยมให้สอดคล้องกับลีลาบอสซาโนวา และในตอนที่ 3 ผู้เรียบเรียงสามารถใช้คำว่า ซิมิลี (Simile) ซึ่งหมายถึง การเล่นจังหวะเหมือนเดิมในท้องถิ่นถัดไป ตามตัวอย่างที่ 21

ตัวอย่างที่ 21 การบันทึกอารมณ์ของเพลงสำหรับกลอง

♩ = 128 Bossanova

ที่มา: ผู้เขียน

3.6 การบันทึกโน้ตสูงสุดสำหรับการวางเสียงประสาน (Top Note Voicing Notation) สำหรับกีตาร์และเปียโนบางครั้งผู้เรียบเรียงอาจไม่จำเป็นต้องวางโครงสร้างคอร์ดโดยการกำหนดโน้ตทั้งหมดสามารถระบุเพียงโน้ตสูงสุดของคอร์ดนั้นๆ เพื่อให้โน้ตสูงสุดสัมพันธ์กับทำนองหรือเครื่องขึ้นอื่นๆ โดยไม่ขัดผู้เล่นจะวางเสียงคอร์ดโดยใช้โน้ตสูงสุดเป็นหลักในการวางเสียงคอร์ด ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เล่นได้แต่งเติมฮาร์โมนีอื่นได้อย่างอิสระ และง่ายต่อการอ่านโน้ต ตามตัวอย่างที่ 22 ผู้เล่นกีตาร์เล่นคอร์ดด้วยโน้ตสูงสุดซึ่งระบุไว้เป็นโน้ตหลัก ส่วนโน้ตในคอร์ดที่เหลือผู้เล่นเลือกโน้ตที่เหมาะสมด้วยตนเอง เช่นคอร์ด Fmaj9 สามารถวางเสียงคอร์ดจากต่ำไปหาสูงได้โน้ต A, C, E และ G เป็นต้น หรือถ้าเป็นเพลงอัตราเร็วมากผู้เล่นอาจเล่นเพียง 3 โน้ต เช่นคอร์ด Eb7#11 สามารถเล่นด้วยโน้ต G, Db และ A ซึ่งเป็นโน้ตสูงสุดที่ผู้เรียบเรียงระบุไว้

ตัวอย่างที่ 22 การบันทึกโน้ตสูงสุดสำหรับการวางเสียงประสาน

Swing ♩ = 150

ที่มา: ผู้เขียน

3.7 การบันทึกโน้ตแบบผสม (Compound Notation) บางบทเพลงผู้เรียบเรียงอาจต้องการบันทึกโน้ตให้ชัดเจนต่อผู้เล่นทั้งแบบให้อิสระและเล่นตามโน้ตที่กำหนดโดยใช้การบันทึกโน้ตแบบผสม โดยใช้เครื่องหมายเส้นทแยงกำหนดจังหวะพื้นฐานร่วมกับโน้ตเฉพาะที่ผู้เรียบเรียงต้องการให้ผู้เล่นปฏิบัติตาม เช่นในตัวอย่างที่ 23 เห็นได้ว่าห้องแรกนั้นผู้เล่นตีกลองอิสระในลีลาสวิง ส่วนในห้องที่ถัดมาที่เหลือนั้นโน้ตและจังหวะต่างๆ ได้ถูกกำหนดให้เป็นไปตามที่ผู้เรียบเรียงต้องการเพื่อความสอดคล้องกับกลุ่มเครื่องดนตรีอื่นๆ

ตัวอย่างที่ 23 การบันทึกโน้ตกลองแบบผสมระหว่างแบบพื้นฐานและการกำหนดโน้ต

Medium Up Swing (♩ = 180)

ที่มา: Dick Lowell and Ken Pullig, 2003: 175

ตัวอย่างที่ 24 การบันทึกโน้ตเปียโนแบบผสมระหว่างแบบพื้นฐานและการกำหนดโน้ต

Samba ♩ = 144

Cm¹¹ Cm⁶ Ab/C Cm⁷ Am⁷(b⁵) Abm⁶ Eb/Bb Fm⁷/Bb

35

ที่มา: Richard Sussman and Michael Abene, 2012: 445

3.8 การบันทึกเครื่องหมายควบคุมเสียงและความเข้มเสียง (Articulation and Dynamic Notation) การบันทึกเพียงตัวโน้ตอาจไม่เพียงพอในการถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลงได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น การบันทึกเครื่องหมายควบคุมเสียงและความเข้มเสียง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรใช้ในขณะบันทึกโน้ตเช่นเดียวกับ การบันทึกโน้ตสำหรับเครื่องดนตรีคลาสสิก การนำเครื่องหมายควบคุมเสียงสามารถกำหนดความสั้นยาว น้ำหนักและวิธีการเล่นให้ได้สรรพผล ตัวอย่างเช่นเครื่องหมายเลกาโต (Legato) เพื่อให้ผู้เล่นบรรเลงกลุ่มโน้ตโน้ตนั้นด้วยเสียงได้อย่างต่อเนื่อง สร้างความนุ่มนวลและความเร็วในการเล่นได้ดี สั้นกระชับ นอกจากนี้การรู้และเข้าใจการใช้เครื่องหมายควบคุมเสียงที่มักใช้บ่อยในดนตรีแจ๊ส โดยบันทึกไว้เหนือหัวโน้ต เพื่อให้ทำนองได้เอกลักษณ์แบบสวิงมากที่สุด เช่นเครื่องหมายสตัดคาโต (Staccato) (.) หมายถึงการเล่นโน้ตสั้น แยกจากกัน ควรใช้กับโน้ตตัวดำที่ติดกันมากกว่าสองตัวขึ้นไปแทนการบันทึกโน้ตเข้บตหนึ่งขึ้นและสลับกับโน้ตตัวหยุด (Rest) เข้บตหนึ่งขึ้น เป็นการประหยัดการเขียนโน้ตที่มากเกินไปและความจำเป็นและง่ายต่อการอ่าน เครื่องหมายเทนูโต (Tenuto) (-) เพื่อกำหนดการเล่นโน้ตให้นุ่มนวลแต่เต็มค่าความยาวโน้ต เครื่องหมายเน้นเสียงหรือเน้นจังหวะ (Accent) (>) เมื่อต้องการให้เล่นโน้ตนั้นดังขึ้นกว่าโน้ตอื่น และเครื่องหมายมาร์คาโต (Marcato) หรือเรียกว่าแคป (Cap) (^) ให้ผลลัพธ์ทางเสียงดังมากที่สุดและสั้นกระชับ ยังมีข้อหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องหมายควบคุมเสียงซ้อนกันที่ควรทราบเช่น ไม่มีความจำเป็นในการใช้เครื่องหมายสตัดคาโตร่วมกับมาร์คาโต หรือการใช้เครื่องหมายเน้นจังหวะเหนือสตัดคาโต เพราะเป็นการใช้อ้างซ้ำซ้อนและอาจขัดแย้งในเชิงความหมายเป็นต้น (<http://www.timusic.net/debreved/jazz-notation/>)

เครื่องหมายความเข้มเสียงมีความสำคัญมากเช่นกันในการกำหนดความดังเบาการบรรเลงในท่อนต่างๆ ผู้เรียบเรียงสามารถกำหนดให้กลองชุดเล่นความเข้มเสียงได้แตกต่างกันในแต่ละท่อน เช่นกำหนดความเข้มเสียงเบาสุดถึงดังสุดในแต่ละท่อนด้วยเครื่องหมายความเข้มเสียงเปียโน (*p*) ถึง ฟอริติซิโม (*ff*) ซึ่งหากละเลยการบันทึกความเข้มเสียงบทเพลงก็จะขาดองค์ประกอบของความเป็นดนตรีที่ดีได้

4. สรุป

การสื่อสารระหว่างผู้เรียบเรียงไปยังกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะผ่านการบันทึกโน้ตแบบมาตรฐานถือเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการเรียนวิชาเรียบเรียงเพลงแจ๊สในมหาวิทยาลัยดนตรีทั่วโลก ซึ่งมีเนื้อหาที่ผู้เรียบเรียง

ต้องฝึกฝนเรียนรู้ได้แก่ การบันทึกโน้ต สัญลักษณ์ เครื่องหมายต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เล่นบรรเลงบทเพลงออกมาได้บรรทัดใกล้เคียงกับเสียงที่คิดไว้ให้ได้มากที่สุด การศึกษาธรรมชาติการเล่นของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น จะช่วยให้ผู้เรียบเรียงเข้าใจถึงความขีดความสามารถของเครื่องดนตรีนั้นๆ นำไปสู่การเรียบเรียงเพลงแบบมีคุณภาพ การศึกษาเพลงแจ๊ส หลากหลายลีลาและลีลาพร้อมสมัยอื่นๆ อย่างท่องแท้ เข้าใจถึงจังหวะและบริบทของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด นอกจากนี้ยังมีการศึกษาสกอทและโน้ตแยกจากผู้เรียบเรียงที่มีประสบการณ์และผลงานเป็นที่ยอมรับซึ่งหลายบทเพลงมีการบันทึกโน้ตที่มีรูปแบบที่ต่างออกไปจากทฤษฎีเช่น มาเรีย ชไนน์เคอร์ ใช้ภาษาอังกฤษคำว่า “Big!” กับโน้ตกลองในท่อนที่ต้องการให้ทั้งวงเล่นตั้งขึ้นแทนการใช้การระบุเครื่องหมายความเข้มเสียง “ff” นอกเหนือจากศึกษาการบันทึกโน้ตกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะแล้วนั้น ผู้เรียบเรียงควรทราบถึงเทคนิคการบันทึกโน้ตกลุ่มเครื่องทองเหลืองและกลุ่มเครื่องแซกโซโฟน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประพันธ์และบรรเลงบทเพลงแจ๊สทั้งวงขนาดเล็กและวงใหญ่อีกด้วย

5. บรรณานุกรม

- ช้างต้น กฤษกร ณ อยุธยา. (2560). วิเคราะห์บทประพันธ์เพลงและแนวคิดการดนตรี: เพลงเททริส, เพลงฟีลิกซ์, เพลงไอราและเพลงเอวฟรีไมล์ เอวฟรีสไมล์. วารสารดนตรีรังสิต. 12, 1: 17-32.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2552). พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษียรต์ เด่น อยู่ประเสริฐ. ศิลปินศิลปาธร. (9 ธันวาคม 2560). สัมภาษณ์.
- ผจญ พินั่ง. (2559). การตีความและแนวทางปฏิบัติกลองชุดในบทเพลงบิ๊กแบนด์สวิง. วารสารดนตรี รังสิต. 11, 2: 1-12.
- Davies, T. Jazz Notation - The Default. (n.d). Retrived from <http://www.timusic.net/debreved/jazz-notation/>
- Kachulis, J. (2005). The Songwriter’s Workshop. Boston: Berklee Press.
- London, B. (2001). Harmony 3 and 4. Boston: Berklee Press.
- Lowell, D. and Pullig, K. (2003). Arranging for Large Jazz Ensemble. Edited by Michael Gold: Boston: Berklee Press.
- McGrain, M. (1990). Music Notation. Boston: Berklee Press.
- Moretti, D., & Nicholl, M. (2010). Essential Grooves. CA: Sher Music.
- Schneider, M. (1998). Evanescence. Edited by Fred Sturm: New York: Universal Edition
- Sussman, R. and Abene, M. (2012). Jazz Composition and Arranging in the Digital Age. New York: Oxford University Press.
- Wright, R. (1982). Inside The Score. New York: Kendor Music.